

PANKKIOIKEUS I

Sakari Wuolijoki

3., uudistettu painos

Copyright © 2022 Alma Talent Oy ja kirjoittaja
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

Kansi: Outi Pallari

Taitto: Aste Kirjat, Helene Lindfors

ISBN 978-952-14-4612-2

ISBN 978-952-14-4613-9 (verkkokirja)

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2022

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Esipuhe

Tämä teos on uudistettu painos vuonna 2013 ilmestyneestä Pankki-oikeus-kirjasta. Kymmenessä vuodessa pankkialan sääntely on käynyt yhä laajemmaksi ja vaikeammaksi kokonaisuudeksi, mikä on johtanut tiettyihin muutoksiin kirjassa. Aiempi Pankkioikeus-teos jaetaan kahteen niteeseen niin, että nyt ilmestyvä ensimmäinen osa kattaa yleisen luottolaitossääntelyn, luotonannon ja takauksen. Toinen myöhemmin – toivottavasti – ilmestyvä osa kattaa esinevakuusoikeudet, pankkitilit ja maksamisen palvelut. Alan sääntely on jatkuvassa muutoksessa, ja ajantasaisen kokonaisuuden laatiminen pankkitoiminnan oikeussäännöistä on käynyt yhä haastavammaksi.

Aikaisemman painoksen tavoin teos sisältää myös professori Mika Hemmon laatiman takausta koskevan osuuden. Tuo osuus onkin kestänyt aikaa erittäin hyvin ja se voitiin siksi sisällyttää tähänkin painokseen lähes sellaisenaan. Takausta koskeva osa on tyylilajiltaan pedanttia yksityiskohtaista velvoiteoikeuden tutkimusta, minkä vaalimiseksi tämän osan lähdeviittauksetkin on säilytetty pääosin edellisen painoksen muodossa. Muutostarpeita ovat aiheuttaneet lähinnä eräät vähäiset säädösmuutokset ja uudet prejudikaatit.

Edellisiin painoksiin verrattuna teokseen on lisätty yleistä luottolaitossääntelyä, kuten pääomavaatimuksien ja EU:n finanssivalvontajärjestelmän kuvausta. Tälle on tutkimuksellisia, pedagogisia ja käytännöllisiä syitä. Luottolaitossääntely on jäänyt suomenkielisessä oikeustieteessä vähäiselle huomiolle. Yleisesitys aiheesta edistää toivottavasti aihepiiriin liittyvää tutkimusta ja opetusta. Pankkikäytännössä luottolaitossääntelyllä on aiempaa suurempi merkitys eikä siviilioikeudellisten oppien ja normien käsittely täysin irrallaan taustalla vai-

kuttavasta luottolaitossääntelystä olisi kirjan ammattikäytössä tarkoituksenmukaista.

Tämän kirjan valmistumista edesauttoi osa-aikainen työskentelyni työelämäprofessorina Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa vuosina 2014–2019. Pankkioikeuden opettaminen perustutkinto-opiskelijoille tuki tutkimustyötä ja auttoi ymmärtämään, minkälaiset seikat kaipaavat opiskelijoiden näkökulmasta perusteellista selostusta. Aalto-yliopiston työelämäprofessorina sain myös arvokkaan mahdollisuuden tehdä lyhyen tutkimusmatkan Pariisiin Sorbonnen yliopiston kirjastoon. Nykyinen eurooppalainen finanssialan sääntely merkitsee sitä, ettei tutkimustyössä kannata sivuuttaa saksan- ja ranskankielistä aineistoa.

Pankkialan sääntely on viime vuosina muuttunut niin tiuhaan ja käynyt niin yksityiskohtaiseksi, että en olisi kyennyt päivittämään teosta ilman keskustelu- ja kommentointiapuvuimia. Kiitän työssä avustaneita. Tällä kertaa minua auttoivat neuvoillaan ja hyvällä tietämyksellään OTK, KTM, LL.M. Mikko Heinonen, VT Jarmo Hyvärinen, OTK, KTM Nina Järvi, OTL, LL.M. Antti Makkonen, KTM Sami Pyykönen ja professori Veikko Vahtera. Kirjan viimeistelyvaiheessa minulla oli ilo työskennellä poikkeuksellisen taitavan kustannustoimittaja HTM Harri Korkeamäen kanssa, jota on kiittäminen monista kielellisistä parannuksista. Tutkimustyön yleiskysymyksistä olen jälleen keskustellut OTT Toni Malmisen kanssa. Eriytyiskiitoksen haluan lausua kirjoitustyötä inspiroineelle Miia Jaakkolalle ja tyttärelleni Elsalle, joka avusti lähdeluettelon teknisessä viimeistelyssä.

Aihepiirin alati muuttuvaa sääntelyä ja uutta tutkimuskirjallisuutta on tätä teosta varten seurattu maaliskuuhun 2022 saakka. Sen jälkeen voimaan tulleita normeja tai sen jälkeistä tutkimusta on voitu huomioida kirjassa vain satunnaisesti. Tietäen, että teoksessani on sekä asiallisia että muodollisia puutteita, jään odottamaan lukijoilta oikaisuja ja parannusehdotuksia.

Espoossa, Puolustusvoimain lippujuhlan päivänä 2022

Sakari Wuolijoki

Sisällysluettelo

ESIPUHE	V
LYHENTEET	IX
I PANKKISÄÄNTELYN PERUSTEET	1
1 Yleistä	3
1.1 Pankkisääntelyn tausta ja tavoitteet	3
1.2 Luottolaitossääntelyn kohdealueet	9
1.3 Sääntelyn harmonisointi ja kerroksellisuus	11
1.4 EU:n pankkiunioni	14
1.5 Sääntelyn viimeaikaisia kehityspiirteitä	17
1.6 Pankkisääntelyn onnistumismahdollisuuksien rajallisuus	19
1.7 Ulkomainen oikeus pankkitoiminnassa	22
2 Pankkitoiminta ja pankin hallinto	25
2.1 Toimiluvanvaraisuus	25
2.2 Omistusseuranta	27
2.3 Sallitut toimialat	27
2.4 Ulkoistaminen	29
2.5 Pankin johto ja hallinto	32
2.6 Palkitseminen	38
2.7 Compliance-toiminto	39
2.8 Sisäinen tarkastus	41
2.9 Ulkomaiset luottolaitokset Suomessa	42
3 Mikro- ja makrovakauden edistäminen	45
3.1 Jaottelu mikro- ja makrovakauteen	45

3.2	Pankin toiminta ja tase	46
3.3	Vakavaraisuussäntely	47
3.4	Likviditeettisäntely	54
3.5	Riskienhallinta	56
3.6	Makrovakauden edistäminen	58
3.7	Makrovakausvälineet	60
4	Finanssiala ja valvontaviranomaiset	63
4.1	EU:n finanssivalvontajärjestelmä	63
4.2	Euroopan keskuspankin valvonta ja yhteinen valvontamekanismi	65
4.3	Suomen Finanssivalvonta	69
4.4	Rahoitusvakausviranomaiset	71
4.4.1	EU:n kriisinratkaisuneuvosto (SRB)	71
4.4.2	Suomen Rahoitusvakausvirasto	71
4.5	Finanssivalvontaviranomaisten norminanto	72
4.6	Finanssivalvontaviranomaiset ja hallinnolliset seuraamukset	76
4.7	Finanssivalvontaviranomaisten vastuu valvontatoimista	77
4.8	Kilpailu- ja kuluttajavirasto	79
4.9	Muut viranomaiset	80
5	Finanssikriisien hallinta ja ratkaiseminen	83
5.1	Yleistä kriisinratkaisusta ja sen sääntelystä	83
5.2	Suunnitelmallinen varautuminen kriiseihin	84
5.3	Kriisinratkaisuvälineet	85
5.4	Alentamiskelpoisten velkojen vähimmäisvaatimus (MREL)	88
5.5	Talletussojarahasto ja kriisinratkaisurahasto	88
6	Asiakkaansuoja pankkisäätelyssä	91
6.1	Asiakkaansuojan peruseriaatteen	91
6.2	Elinkeino-oikeudellisen sääntelyn ja varallisuus oikeuden suhde	94
6.3	Hyvä pankkitapa	96
6.4	Peruspankkipalvelut	98
6.5	Kohtuuttomien ja luottolaitostoimintaan kuulumattomien sopimusehtojen kielto	100

6.6	Pankkisalaisuus	103
6.7	Eturistiriidat	109
7	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunta sekä talouspakotteet	113
7.1	Pankkien rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä	113
7.2	Velvollisuus tunnistaa ja tuntea asiakas	115
7.3	Monitorointi ja velvollisuus ilmoittaa epäilyttävistä transaktioista	118
7.4	Liiketoimista pidättäytyminen rahanpesuun liittyvistä syistä	120
7.5	Varojen jäädyttäminen	123
7.6	Kansainväliset talouspakotteet	123
8	Pankin ja asiakkaan välinen riidanratkaisu	127
8.1	Finanssivalvontaviranomaiset ja yksittäiset riita-asiat	127
8.2	Lautakuntajärjestelmä	128
8.3	Tuomioistuimet	130
8.4	Välimiesmenettely	130
II	LUOTONANTO	131
1	Luotonannon pääpiirteitä	133
1.1	Rahoitusmuodot	133
1.2	Kuluttajaluotonuksen päätyypit	136
1.3	Yritysluotonuksen päätyypit	139
1.4	Kestävän rahoituksen luottotuotteet	142
2	Oikeudellisia perusteita	145
2.1	Velkakirjaoikeus ja sopimusoikeus	145
2.2	Asiakastyypin merkitys	149
2.3	Luotonantoon liittyvät sitoumukset	151
3	Luottosopimuksen syntyminen	153
3.1	Luoton markkinointi	153
3.2	Luottoharkinta ja vastuullinen luotonanto	158
3.3	Luoton myöntämisestä kieltäytyminen	164

3.4	Prekontraktuaalinen tiedonantovelvoite kuluttajaluotoissa	165
3.5	Sidonnaisuuden alkaminen	169
3.6	Luottosopimuksen muoto	174
3.7	Luottovarojen luovuttaminen	177
3.8	Luotonantoon liittyvät neuvontapalvelut ja -velvollisuudet muissa kuin asuntoluotoissa	179
3.9	Luotonantoon liittyvät neuvontapalvelut asuntoluotoissa	183
3.10	Kuluttajan oikeus peruuttaa luottosopimus	185
4	Luottositoumuksen pätemättömyys	187
4.1	Oikeustoimilain mukaiset pätemättömyysperusteet	187
4.2	Väärennysväitteet	192
4.3	Edustusvaltakysymykset	195
4.4	Vajaavaltaisuus ja oikeustoimikelvottomuus	204
5	Luottosopimuksen sisältö ja muuttaminen	207
5.1	Normilähteet	207
5.2	Luottoehtojen sovittelusta	209
5.3	Kielletyt luottolaitoksen toiminnan ulkopuolisia hyödykkeitä koskevat ehdot	215
5.4	Kytkeykaupan kieltö kuluttajaluotoissa	216
5.5	Luottoehtojen muuttaminen sopimuksen voimassaoloaikana	217
6	Luoton erääntyminen	225
6.1	Erääntymisestä sopiminen	225
6.2	Velka, jonka eräpäivästä ei ole sovittu	227
6.3	Velallisaloitteinen ennenaikainen luoton takaisinmaksu	229
6.4	Velkojan tekemä ennenaikainen eräännyttäminen .	234
6.4.1	Yleistä.	234
6.4.2	Kuluttajaluotot.	234
6.4.3	Yritysluotot.	239
6.5	Rahoituksen jatkaminen	246
7	Velallisen maksuvelvollisuuden sisältö	249
7.1	Maksupaikka ja maksutapa	249
7.2	Maksuajankohta	253

7.3	Suorituksen määrä ja kohdistaminen	254
7.4	Maksun dokumentointi	256
7.5	Luottokustannukset	259
7.6	Oikea maksunsaaja	260
7.7	Ylivoimainen este	262
8	Kovenanttiehdot	267
8.1	Yleistä	267
8.2	Tyypillisiä kovenanttiehtoja	270
8.3	Kovenanttien rikkoutumisen vaikutukset	273
9	Luoton korko	275
9.1	Korottomuusolettama	275
9.2	Luottoajalta maksettava korko	276
9.3	Negatiiviset korot luotonannossa	280
9.4	Koron korottaminen	283
9.5	Korkoriskiltä suojautuminen	290
9.6	Viivästyskorko	291
10	Luotonantajan toiminta velallisen maksu- viivästystilanteessa	299
10.1	Perintää koskeva sääntely	299
10.2	Saneeraustilanteisiin liittyvät riskit	307
11	Useiden velallisten vastuu	313
11.1	Kanssavelallisten suhde velkojaan	313
11.2	Kanssavelallisten keskinäiset suhteet	316
11.3	Velkajärjestelyn vaikutuksista	319
12	Velkasitoumuksen merkitys	321
12.1	Johdantoa	321
12.2	Velkakirjan tunnusmerkistö	324
12.3	Velkakirjalajit	327
12.4	Tavallisen velkakirjan siirtäminen	330
12.5	Juoksevan velkakirjan siirtäminen	338
12.6	Siirtäjän vastuu saatavan pätevyydestä ja velallisen maksukyvyistä	344
12.7	Vekseli velkainstrumenttina	346
13	Vastuu luotonsaajan aiheuttamasta ympäristövahingosta	349

III TAKAUS	353
1 Henkilö- ja esinevakuudet	355
2 Takausta koskeva sääntely	359
3 Takaustyypit	363
3.1 Luokitteluperusteista	363
3.2 Takaajan henkilöön perustuvat erottelut	364
3.3 Omavelkainen ja toissijainen takaus	368
3.4 Yksilöidystä velasta annettu takaus ja yleistakaus ..	370
3.5 Vastatakaus, täytetakaus ja jälkitakaus	371
4 Takauksen syntyminen ja takauksen sitovuuden edellytykset	375
4.1 Takauksen muoto	375
4.2 Takauslupaus ja esisopimus	377
4.3 Sitovuuden alkaminen ja sitoumuksen peruuttaminen	379
4.4 Takaukselta edellytettävä sisältö	382
4.5 Luotonantajan tiedonantovelvollisuus ennen takauksen antamista	383
5 Takauksen pätemättömyys ja tehottomuus	393
5.1 Yleistä	393
5.2 Takaajan oikeustoimikelpoisuus	394
5.3 Edustusvaltasääntöjen merkitys	395
5.4 Päävelan syntymättä jääminen tai sitomattomuus ..	399
5.5 Kanssatakaus- ja reaali- vakuusedellytys	405
6 Takauksen tulkinnasta	407
7 Takauksen voimassaolovaihe	415
7.1 Luotonantajan tiedonantovelvollisuudet ja takaajan tiedonsaantioikeus	415
7.2 Takaajan vastuun rajoittaminen yleistakauksessa ja tililuotosta annetussa takauksessa	419
7.3 Päävelkaa ja sen osapuolia koskevat muutokset ..	422
7.3.1 Päävelan ehtojen muuttaminen	422
7.3.2 Velkojanvaihdos	424
7.3.3 Yhteisömuodon tai -rakenteen muutokset ..	425

8 Takaajan maksuvelvollisuus	429
8.1 Takaajan suoritusvelvollisuuden laatu	429
8.2 Takaajan maksuvelvollisuuden edellytykset	431
8.2.1 Omavelkainen takaus	431
8.2.2 Toissijainen takaus	434
8.2.3 Täytetakaus	435
8.3 Maksuvelvollisuuden laajuus	437
8.3.1 Koko päävelka vai osa siitä?	437
8.3.2 Liitännäiskustannukset	440
8.3.3 Takausvastuun sovittelu	442
8.4 Erityiset maksuvelvollisuuden täyttämistavat	446
8.4.1 Yksityistakaajan oikeus suorittaa päävelka alkuperäisen sopimuksen mukaisesti	446
8.4.2 Takaajan ennenaikainen suoritus	449
8.4.3 Takaajan kuittausoikeus	450
9 Takausvastuun lakkaaminen	453
9.1 Päävelan maksaminen tai muu lakkaaminen	453
9.2 Takausvelan maksaminen ja muu takausvastuun selvittäminen	457
9.3 Vastuu uudesta velasta ja takausvastuun elpyminen	458
9.4 Päävelan sisältöä koskevat muutokset	460
9.5 Velkojasta johtuvat lakkaamisperusteet	466
9.5.1 Velkojan velvoitteista	466
9.5.2 Päävelan valvonnan laiminlyöminen	467
9.5.3 Velallisen vapauttaminen vastuusta	469
9.5.4 Kanssatakaajan vapauttaminen vastuusta	471
9.5.5 Reaalivakuudesta luopuminen ja vakuuden arvon aleneminen	473
9.6 Takauksen sijaan annettu uusi vakuus	476
10 Takausvastuun vanhentuminen	479
10.1 Vanhentumisen sääntely	479
10.2 Kolmen vuoden vanhentumisajan alkuajankohta	479
10.3 Eräpäivän siirtäminen	484
10.4 Määrätyksi ajaksi annettu takaus	485
10.5 Vanhentumisen katkaiseminen	487

11 Takaajan takautumisoikeus	489
11.1 Lähtökohtia	489
11.2 Takautumisoikeus päävelallista kohtaan	490
11.2.1 Perussäännöt	490
11.2.2 Takaajan oikeus vakuuteen	492
11.2.3 Oikeudellisesti epäselvä tai jo maksettu päävelka	495
11.2.4 Takautumissaatavaa koskeva vastasitoumus	498
11.2.5 Viivästyskorko ja vanhentuminen	499
11.3 Takautumisoikeus kanssatakaajaa kohtaan	501
11.3.1 Takautumisoikeuden edellytykset	501
11.3.2 Takautumissaatavan suuruus	504
11.3.3 Jälkitasaus	506
11.3.4 Viivästyskorko ja vanhentuminen	506
12 Takaus ja insolvenssimenettelyt	509
12.1 Päävelalliseen kohdistuva velkajärjestely tai yrityssaneeraus	509
12.2 Takaajaan kohdistuva velkajärjestely tai yrityssaneeraus	511
13 Prosessuaalisia kysymyksiä	513
LÄHTEET	519
OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO	549
ASIAHAKEMISTO	553